

Podgorica, 25. decembra 2007. godine

Intervju za dnevni list „Vijesti“

- za Mikana Miloševića -

- 1. Slazete li se sa ocjenama medjunarodnih finansijskih institucija da je crnogorska “ekonomija pregrijana”, te da su, izmedju ostalog, cijene nekretnina i akcija neralno visoke?**

Ne slažem se! Mislim da su, sa časnim izuzecima, iz ovih institucija zarobljenici birokratskog i prevaziđenog shvatanja ekonomije. Svi oni još proučavaju ekonomiju kao vodu u „kejnzijskoj kadi“, a manje kao brzake planinaskе rijeke i šire slivove. Oni više gledaju što piše u prošlim teorijama i kliširanim metodologijama nego što se dešava u stvarnosti. Cijena po kojoj se realno dešavaju neke transakcije, za onoga ko je plaća i onoga ko prodaje, nije ni visoka ni niska: ona je realnost i mjera spremnosti da se dobrovoljno uđe u transakciju! Ne postoje visoke i niske cijene, već cijena po kojima ekonomski akteri dobrovoljno kupuju i prodaju. Ne znam zašto ljudima smeta da svoje nekretnine prodaju po cijeni koja je nekoliko puta veća nego npr.prije dvije godine. Ne znam zbog čega su međunarodni i domaći eksperti zbog toga zabrinuti. Upravo te izjave su uplašile vladu i neke institucije i došlo je do hlađenja ekonomije. Berza je pala. Što bude hladnije to bolje, kažu ti eksperti... Ja bih im se toplo zahvalio na saradnji. Nama su potrebni savjetnici za biznis, oni koji znaku kako se stvara novac. Oni koji znaju kako se svojina pretvara u kapital. Onih koji nas uče samo kako novac treba trošiti imamo i kod kuće sasvim dovoljno!

- 2. Posljednjih mjeseci pale su i cijene akcija(drasticno) i nekretnina. Po vasem misljenju, zasto se to desilo? Smatrate li da je trziste kapitala u Crnoj Gori ugrozeno(Slabo je interesovanje za osnivanje penzionih fondova, cine se da se ni vecina banaka, uprkos najavama, jos nijesu najbolje snasle u berzanskoj trgovini, nedostaju azurni finansijski izvjestaji cak i kod najboljih kompanija, jos se dominantno trguje na osnovu glasina, trziste potresaju afere, trguje se sa laznim ispravama itd)**

Već sam rekao da se, iz određenih razloga, stvara ambijent koji obeshrabruje ljude da ulažu. Berza nije mjesto na kojem se mjeri tačna vrijednost kompanije. Berza to ne radi. Berza je mjera očekivanja, mjera vjere u budućnost jedne ekonomije, mjera percepcije perspektiva i nadahnuća ekonomije! Pad crnogorske berze je pad vjere u tako brz rast naše ekonomije! Zbog čega je do tog došlo? Hlađenje očekivanja je izgleda filozofija koja nam se preporučuje i koja je na sceni!

Neki se plaše da se ne smrznemo od toplote!

Uz to, kao da se počinje gubiti sigurnost, vjera da su neki poslovni potezi mogući, posebno u atmosferi koju kreira naš Parlament. Gubi se entuzijizam i zanos koji smo imali nakon referenduma. Sve je to počelo da se hladi! Oni koji nemaju hrabro srce ne proizvode toplotu i dinamiku! Upravo ta vjera u uspjeh hladnoće, vjera u netalasanje i strah od donošenja odluka je danas ključna prepreka ekonomskom razvoju Crne Gore.

- 3. Pojedine opozicione partije tvrde da je vlast kriva za negativne trendove na trzistima kapitala i nekretnina, narocito SDP, zbog zaustavljanja privatizacije Termoelektrane i zbog ogranicenja strancima da knjize zemlju u Crnoj Gori. Vas komentar?**

To je sve posljedica nečega dubljeg! Ipak, mene ne brine toliko greška neprivatizovanja Rudnika i Termoelektrane, već upornost sa kojom se i danas brani taj katastrofalni potez. Spriječiti takvu privatizaciju, a nemati alternativu, sem na nivou medijskog zamajavanja javnosti je, u svakom pogledu, neodgovorno. Upravo ta neodgovornost i nespremnost da se uči na greškama usporava naš civilizacijski rast i razvoj.

- 4. Gradnja hotela Splendid je posjednja i jedna od rijetkih velikih investicija u Crnoj Gori, ne računajući prodaju kompanija. Mnogo se velikih poslova najavljuje ali se skoro ništa ne radi. Šta mislite u čemu je problem i gdje treba traziti krivce?**

Već sam rekao o tome dosta! Odbijanje Agende razvoja i njena zamjena Agendom štrikova ima posljedice. One se ogledaju, između ostalog u tome što ste rekli u ovom pitanju. Izgleda kao da nam nisu važni novi hoteli, novi putevi, uvaženi poslovni ljudi iz svijeta. Važno je da se ohladimo. Foliranti i demagozi nisu snaga koja privlači kapital, niti svjetsku poslovnu elitu! A takvih je sve više na javnoj sceni! Sa takvima se ne igraju ni svjetske ni evropske utakmice. Ja želim da mi u Evropi igramo utakmice, a ne da budemo gledaoci ili radimo fizičke poslove pripreme terena za utakmice drugih.

- 5. Povukli ste se iz Savjeta za privatizaciju, iako ste godinama bili glavni akter. Postoji li neki drugi razlog za to, osim bavljenja privatnim biznisom (Univerzitetom)?**

Davno sam shvatio da je oranje mora uzaludan posao!

- 6. Ove godine se kasnilo sa usvajanjem plana privatizacije, a od jula kada je usvojen do danas nije obavljena ni jedna prodaja. Raspisani su samo tenderi za Pobjedu, Montepranzo i male elektrane. Da li sticete utisak da je doslo do usporavanja privatizacije i zasto?**

Nije glavni problem u usporavanju privatizacije, što je očigledno. Problem je dublji, a to da je došlo do vaskrsavanja vjere u državnu svojinu, sve većeg glorifikovanja državne svojine, sve većeg zalaganja za očuvanje državnih firmi. Nije toliko problem kada imate državnu firmu u društvu koje privatnu svojinu shvata kao svetu svojinu koja se poštuje i štiti, društvo u kome se cijeni uspjeh i bogatstvo! Problem je kada imate privatnu svojinu u društvu koje slavi državnu svojinu.... Zato je u Crnoj Gori već sve trebalo privatizovati uključujući i mnoge funkcije države. No, mi smo još daleko od društva koje bi se zasnivalo na afirmaciji privatne svojine i pojedinca kao ćelije tog društva. Istina, tržište kapitala i privatizovani bankarski sektor su otvorili te procese individualizacije društva, što naravno plaši naše kolektiviste i protekcioniste, pa zato i žele da ova tržišta vrate u „normalu birokratske mjere“.

- 7. Da li treba privatizovati sve kompanije, pa i EPCG, Aerodorome, Luku Bar i Željeznicu za šta postoji rezerva u jednom dijelu vlasti?(obrazložiti stav)**

Ne postoji niti jedan ekonomski razlog da se i sve ove kompanije ne privatizuju. I one će se sigurno privatizovati. To će proizaći iz zahtjeva globalne ekonomije. Najveći zagovornici toga tada će biti sadašnji protivnici rprivatizacije! U Crnoj Gori većina ljudi je uvijek ima filozofiju da je u pravu, uvijek

su znali što će se desiti u prošlosti i za to se navodno zalagali, ali nikada da predvide budućnost niti uče na svojim greškama, niti su spremni da uvažavaju mišljenje ljudi koji su im i u prošlosti ukazivali na njihove greške i zablude. Ali cijena odlaganja privatizacije je zaostajanje u razvoju! Druga je stvar što političari i političke stranke ne žele da kroz privatizaciju izgube posljednje bastione svoje ekonomske moći. Uz to, sadašnji politički sistem u Crnoj Gori je neprimjeren integraciji Crne Gore kao male države u globalnu ekonomiju. Nuđen je koncept mikrodržave koji je politička elita odbila, a nije ponudila ništa novo, primjereno Crnoj Gori, sem nevješte imitacije starog i tuđeg.

- 8. Jos nema nikakvog rješenja za Termoelektranu i Rudnik, iako iz jedne i druge firme tvrde da se nalaze u velikim problemima. Otvoreno je i pitanje njihovog spajanja, a pominje se mogućnost novog tendera što je za sada manje vjerovatna opcija. Sta vi mislite o svemu tome?**

Oni koji su nudili rješenje kada su zaustavili privatizaciju trebali bi već da objelodane to njihovo rješenje! Očekujem da će isti oni koji su zaustavili prethodni tender i ubrzo pripremiti novi tender za privatizaciju ove dvije kompanije.

- 9. Uskoro će biti usvojena strategija energetskeg razvoja. Stranci su rezervisani prema ideji da se grade velike elektrane u CG, već potenciraju pitanje ušteda itd. Da li Crnoj Gori trebaju elektrane, i kakve? Na koji način riješiti energetske deficit?**

Usvajanje Strategije energetike je najbolji potez u mandatu ove Vlade. Još ako se ofazivno krene u njenu realizaciju!

Što se tiče stranaca, nisam siguran da su svi oni protiv strategije. Pa zar ovu studiju nisu radili stranci? Radila ju je institucija iz Slovenije, koja uskoro treba da predsjedava Evropskom Unijom! To što pojedinci svoje stavove predstavljaju kao stavove međunarodnih institucija – nije za uzbuđivanje. Za njih je nuklearna u Skadru prihvatljiva, ali je gradnja Hidroelektrane „Morača“ ugrožavanje Evrope! Briga nekih od njih mi liči na svojevremenu brigu o Indijancima u SAD! Uz to, primjetno je da neki strani eksperti zaboravljaju da oni neće snositi posljedice njihovih predloga već mi, pa je piranje morala kada se direktno uključuju u donošenje odluka čije posljedice neće snositi. A mnogi domaći eksperti koje je na površinu izbacila plima raspada jednog sistema misle ako su donacije izvor života pojedinaca i nekih institucija, da su trajne donacije rješenje i za Crnu Goru kao cjelinu. To je tzv. varka **kompozicije!** Ono što je rješenje za pojedinca, nije uvijek rješenje za društvo! Ako se jedan gledalac na utakmici propne na prste da bolje prati utakmicu – riješio je svoj problem! Ako ga svi slijede i propnu se na prste – problem ostaje! Tako je i sa donacijama i grantovima – rješenje su možda za pojedinca, ali ne i za Crnu Goru! Stoga je potpuno razumljivo zašto je domaći donatorski lobi protiv gradnje elektrana! Energija je zlato! Povećava naš GDP! A razvijene zemlje po pravilu ne primaju donacije!

- 10. Koncept liberalne ekonomije, koji ste vi posebno zastupali i koji je Vlada do skoro sprovodila, više nije aktuelan u Crnoj Gori, makar u vlasti koja treba da se opredijeli. Budžet za 2008. planiran je rekordno, raste potrošnja, državni aparat se ne smanjuje, postoje rezerve prema privatizaciji... U tom zaokretu važnu ulogu su odigrali i vasi nekadašnji studenti. Kako to komentarisete?**

Da, ja sam prepoznat kao utemeljivač liberalnog ekonomskog koncepta u Crnoj Gori koji je prihvaćen i na kome se temeljno naslanja crnogorska ekonomska škola. To smatram uspjehom za ponos. Da li je taj koncept ugožen? Na nivou relevantne ekonomske misli u Crnoj Gori – nije! Naprotiv! Isto tako nije

ugrožen u većem dijelu biznisa! Taj koncept je sve više u glavama ljudi, u biznisu, mladoj generaciji! Istina, postoji protekcionistička misao u Crnoj Gori koji doduše liči na vodopad – huči ali pada!

Mislim da i Vlada, koja je željela da po svaku cijenu odbaci koncept globalne ekonomije, opet se vraća na taj koncept! Da li će za to imati vremena, jer su izbori tu! Sad je akcenat na pitanju „SU čim ćete izać pred Miloša“?

Što se tiče mojih studenata – uvijek sam ih učio da misle svojom glavom! Ali i da su spremni da posljedice misli svoje glave njom i plaćaju!

11. Inflacija u Crnoj Gori raste, poskupile su osnovne životne namirnice, najavljuje se novi skok cijena energije i naftinih derivata, a ekonomija je još itekako uvozno zavisna. Da li je ugrožena makroekonomska stabilnost kojom se Vlada toliko hvalila godinama unazad? I stanovništvo je pogođeno?

Neke cijene su izvan naše moći i rezultati su globalnih kretanja na svjetskom tržištu ili nekih klimatskih dešavanja. Za to ne možemo da krivimo Vladu... Ono što bi Vlada trebalo da radi jeste da ukida sve barijere spoljnoj trgovini, da se strancima olakšaju kupovina i ulaganja u Crnoj Gori, da mnogo više ulaže u obrazovanje, istraživanje i sport, da više sprovodi duh i esenciju evropskih integracija. Zar nije antirazvojna politika tamo gdje se iz 200 miliona suficita blizu 50 miliona „ulaže“ u povećanje plata administraciji (što je ključni uzrok inflacije u Crnoj Gori), a da se npr. u crnogorski sport godišnje ulaže svega 1,6 miliona EUR? Da li se trebamo spremati za **birokratske igre** ili za **olimpijske igre**?

12. Vi vjerujete u globalnu ekonomiju! Mnogi su protiv i u protekcionizmu vide osnovu za vođenje ekonomije...

Globalna ekonomija je realnost! Nije pitanje da li ste za ili protiv globalne ekonomije! Pitanje je: šta je sljedeće?! Promjene su brze! Bil Gejts, čovjek koji je srušio jedan i omogućio stvaranje drugog svijeta, kaže da se svijet danas mijenja svakih 10 godina. U tom kontekstu treba posmatrati brzinu sa kojom se donose odluke u Crnoj Gori. Ovo je vrijeme donošenja brzih odluka! A brze odluke donose oni koji znaju i vjeruju u to što znaju i spremni su da snose posljedice svojih odluka! Koliko će se npr. promijeniti u svijetu dok mi donesemo odluku o rješavanju problema Termoelektrane i Rudnika? Isto tako, u tom kontekstu globalizacije treba posmatrati i ulogu države, posebno u ekonomiji! Da li je zaista nevažna za ulogu države u društvu činjenica da se globalizacijom ukidaju nacionalne granice i da se tehnologija promijenila, te da se najveći dio političkog suvereniteta prenosi na više nivoe? Da li se osjeća megatrend da, pogotovu u malim zemljama, država kao institucija društva sve više gubi političke funkcije, da od vlasnika društva postaje dio društva? Naravno, ovo ima velikog uticaja i na promjenu ekonomske teorijske paradigme! Upravo je to onno na čemu radi naša ekonomska škola!